

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди  
Факультет природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти  
Поморська академія у Слупську «Інститут біології і наук про землю»  
Вроцлавський університет, Польща,  
Грайфсвальський університет (м. Грайсфальд, Німеччина),  
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (м. Берегове),  
Факультет державної політики, Сілезький університет в Опаві (Чехія),  
Національний природний парк «Гомільшанські ліси»,  
ГО «Українське ентомологічне товариство»

*До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди*

III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ  
«ПРИРОДНИЧА НАУКА Й ОСВІТА:  
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

22-23 вересня  
(електронне видання)

Затверджено редакційно-  
видавничою  
радою Харківського національного  
педагогічного університету  
імені Г. С. Сковороди  
протокол № 10 від 19.10.2022 р.

Харків – 2022

**Редакційна колегія:**

Бойчук Ю. Д., д. пед. н., професор, член-кореспондент НАНПУ України; Іонов І. А., д. с.-госп. н, професор, член-кореспондент НААН України; Комісова Т. Є., к.б.н., доцент, Леонтєв Д. В., д.б.н., професор; Чаплигіна А.Б. д.б.н., професорка, Маркіна Т. Ю., д.б.н., професорка; Твердохліб О. В., к.б.н., доцент; Галій А. І., к.б.н., доцент., Науменко Н.В. к.пед.н., доцент.

**III Міжнародна науково-практична конференція «Природнича наука й освіта: сучасний стан і перспективи розвитку», (22-23 вересня 2022 р.), збірник тез. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. – 175 с.**

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди  
Протокол № 10 від 19 жовтня 2022 р.

У збірці представлено матеріали науково-практичної конференції метою якої було обговорення і пошук розв'язання актуальних проблем та узагальнення нових теоретичних і прикладних результатів природничої науки і освіти, шляхи організації ефективного міжнародного наукового співробітництва. У представлених матеріалах висвітлено наукові і прикладні результати природничої науки і освіти, що присвячені питанням сучасної біології, спеціальної психології та педагогіки здоров'язбереження.

Для біологів, екологів, хіміків широкого профілю, фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

©Харківський національний  
педагогічний університет імені  
Г. С. Сковороди

|                                                                                                                                                                                          |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| ФРАКТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СКЕЛЕТОНОВАНИХ МР ЗОБРАЖЕНЬ ЯК<br>МЕТОД МОРФОМЕТРІЇ СТРУКТУР ГОЛОВНОГО МОЗКУ ЛЮДИНИ<br>Н.І. Мар'єнко, О.Ю. Степаненко.....                                            | 83         |
| <b>СЕКЦІЯ «СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ХІМІЧНОЇ НАУКИ».....</b>                                                                                                                                    | <b>86</b>  |
| ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛИНАЛЬНОЇ ЗДАТНОСТІ ТЕРМОРОЗШИРЕНОГО<br>ГРАФІТУ НА НАФТУ ТА НАФТОПРОДУКТИ Ю.В. Гребельна <sup>1</sup> ,<br>М.Т. Картель, Ю.І. Семенцов, В.С. Толмачова, О.А. Чернюк ..... | 86         |
| ЗАСТОСУВАННЯ РІС МІКРОКОНТРОЛЕРІВ У STEM-ПРОЄКТАХ<br>Винник О.Ф., Грановська Т.Я., Назаренко О.А. ....                                                                                   | 89         |
| <b>СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ».....</b>                                                                                                                                | <b>93</b>  |
| DISCIPLINES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS THAT FORM<br>VALEOLOGICAL COMPETENCE A.S. Shevchenko, V.V. Shevchenko.....                                                                  | 93         |
| STRESS DISORDERS IN CHILDREN AGAINST THE BACKDROP OF<br>MILITARY CONFLICT IN UKRAINE Tynynyka L.N., Nikolchenk A.Yu.,<br>Nikolchenko M.A. ....                                           | 95         |
| МЕХАНІЗМИ ЕНЕРГОІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ СИСТЕМИ<br>«ЛЮДИНА – НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ», «ЛЮДИНА - ВСЕСВІТ»<br>М.С. Гончаренко, Н.В. Науменко.....                                             | 97         |
| ГІПОКСИЧНІ ПРОБИ РЕСПІРАТОРНОЇ СИСТЕМИ У МОЛОДІ С.М. Коц,<br>В.П. Коц.....                                                                                                               | 101        |
| ВПЛИВ ONLINE НАВЧАННЯ НА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАН ТА<br>СПОСІБ ЖИТТЯ УЧНІВ Н.В. Лебединець, Т.В. Головка .....                                                                            | 103        |
| ОСОБЛИВОСТІ ВМІСТУ НЕЙРОТРОФІЧНИХ ФАКТОРІВ У ХВОРИХ НА<br>ВІДДАЛЕНІ НАСЛІДКИ ЛЕГКОЇ ЗАКРИТОЇ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЇ<br>ТРАВМИ Є.В. Лекомцева .....                                             | 106        |
| ОБІЗНАНІСТЬ ЩОДО ВПЛИВУ НА СОН Д.В. Неко, В.П.Коц, С.М. Коц.....                                                                                                                         | 109        |
| <b>СЕКЦІЯ «КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З<br/>ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ».....</b>                                                                                         | <b>112</b> |
| ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ НАВЧАННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗПР<br>А.В.Безручко, А.І.Галій.....                                                                                              | 112        |
| ВИВЧЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ<br>УЯВЛЕНЬ ПРО СІМ'Ю У ВИХОВАНЦІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ<br>ОСВІТИ Т.І.Валько.....                                                       | 114        |
| ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З<br>СИНДРОМОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТЮ О. І. Клименко ...                                                                  | 115        |
| СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З<br>ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ (СИНДРОМ ДАУНА)<br>ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ С.М. Заозьорова .....                                       | 118        |
| АНАЛІЗ РІВНІВ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ШКОЛЯРІВ З<br>ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО<br>НАВЧАННЯ В.Є. Коваленко.....                                                     | 120        |

літератури принесло їм радість і натхнення, необхідно навчити їх заглибитися у твір, зацікавитись, захопитися його красою.

Ознайомлення дитини з творами дитячої літератури забезпечує опанування зразками взаємин між людьми, що особливо важливо для школярів з інтелектуальними порушеннями. Проте існують як на суб'єктивні, так і об'єктивні причини, які ускладнюють роботу з цього напрямку.

До суб'єктивних причин належать замкнутість школярів, небажання та не вміння вступати у контакти як з дорослими, так і з однолітками, особливо з незнайомими; несформованість навичок міжособистісного спілкування.

Зовнішні, об'єктивні причини викликані недостатньою кількістю сучасної дитячої літератури, яка доступна за змістом учням з інтелектуальними порушеннями. Однією з причин є відсутність сучасних дитячих фільмів, створених на основі кращих літературних зразків, безліч легкодоступної відеоінформації, яка, на відміну від літератури, наповнена візуальними штампами, які вони засвоюються і відтворюються легше, часто не усвідомлено.

Все вищезазначене обумовлює актуальність нашого дослідження щодо пошуку шляхів використання дитячої літератури в формуванні соціальних навичок у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями та нівелювання існуючих суб'єктивних та об'єктивних причин, які ускладнюють означену роботу.

#### **Список використаних джерел**

1. Вербицька П., Волошенюк О., Горленко Г. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту): Підручник для 10-го класу ЗЗСО. Львів: Нова Доба, 2018, С. 22 – 30.
2. Наукові основи методики літератури: Навчально-методичний посібник. За ред. доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України Н. Й. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 326 с.
3. Хомич Л. Соціалізація дітей з обмеженими психофізичними можливостями в умовах освітніх закладів. *Імідж сучасного педагога* (2005, №6 / 7), с. 5-6.
4. Хохліна О. П.. Забезпечення соціалізації дитини як мета діяльності спеціального освітнього закладу. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.*, вип. 11. Київ 2009, с. 287-291.

**УДК 316.61:159.9-051**

#### **АНАЛІЗ РІВНІВ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

**В.Є. Коваленко**

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди  
[kovalenkov811@gmail.com](mailto:kovalenkov811@gmail.com)*

#### **ANALYSIS OF LEVELS OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF SCHOOLCHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN THE CONDITIONS DISTANCE EDUCATION**

**V. Kovalenko**

**Annotation.** The article provides a comparative analysis of the results of an experimental study of the levels of formation of educational achievements of schoolchildren with intellectual disabilities, who studied in face-to-face (traditional) and distance learning. It was established that the dominant levels of educational achievements of schoolchildren with

intellectual disabilities of both groups are satisfactory and average. However, among schoolchildren with intellectual disabilities who studied according to the traditional form of education, there are significantly more students who have a high level of educational achievements and significantly fewer children with a low level.

**Key words:** *students with intellectual disabilities, educational achievements, levels, distance learning, differentiated learning.*

Сьогодні перед системою освіти дітей з інтелектуальними порушеннями постають нові виклики, що полягають в організації ефективного корекційно-спрямованого дистанційного навчання. Наказ МОН «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» № 466 від 25.04.2013 (зі змінами та доповненнями від 16.10.2020 р. розглядає дистанційне навчання як «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».

Недостатність пізнавальних інтересів, низька пізнавальна активність, фрагментарність сприймання, труднощі встановлення причинно-наслідкових зв'язків, недостатньо розвинена довільна увага призводять до утруднень засвоєння знань, умінь і навичок школярами з інтелектуальними порушеннями. Означене вказує, що ця група дітей потребує особливої уваги та підтримки в умовах дистанційного навчання, адже воно передбачає високу організованість, розвинену здатність до планування, дисциплінованість, довільність і саморегуляцію в учнів, а саме ці якості у дітей зі стійкими інтелектуальними порушеннями є недорозвиненими.

У загальній педагогіці наявні фундаментальні та прикладні дослідження, які широко висвітлюють проблему дистанційного навчання (В. Биков, Д. Богоявленська, А. Іванніков, Л. Карамушка, М. Карпенко, В. Моляко, Є. Рибалко, М. Смульсон, А. Хуторський, Н. Чепелєва). У спеціальній педагогіці наявні дослідження, присвячені проблемі організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного навчання школярів з особливими освітніми потребами (В. Коваленко, О. Колісник, О. Чеботарьова) [3; 5], навчання та психолого-педагогічного супроводу (Л. Прохоренко, О. Орлов) [4], проведення індивідуальних корекційно-розвиткових занять (В. Жук) [2]. Проте проблема оцінки ефективності дистанційного навчання школярів з інтелектуальними порушеннями не набула достатнього висвітлення в педагогічній літературі.

На думку Є. Владимирської одним із значущих критеріїв ефективності дистанційного навчання є рівень навчальних досягнень школярів [1]. Тож, у контексті наукової розвідки нами проаналізовано рівні навчальних досягнень школярів з інтелектуальними порушеннями.

Педагогічному оцінюванню підлягав змістовий компонент (повнота, правильність, логічність, усвідомленість, здатність до застосування знань школяра про об'єкти вивчення програмового матеріалу в межах навчального предмета); операційно-організаційний компонент (сформованість предметних умінь і навичок, вміння та навички застосовувати засвоєні знання, правильність і швидкість виконання дій як репродуктивного, так і продуктивного типів) та емоційно-мотиваційний компонент (емоційне ставлення до навчального матеріалу). На підставі аналізу ступеня сформованості даних компонентів визначались чотири рівні опанування програмовим матеріалом: початковий, задовільний, середній, достатній.

Початковий рівень передбачає наявність фрагментарних знань, які школяр здатний відтворити за умов надання організуючої допомоги вчителя, не точно відтворює ознаки об'єкта вивчення; здатен виконувати окремі дії. Демонструє байдуже ставлення до навчального предмета, потребує постійного контролю та організації діяльності вчителем.

Задовільний рівень опанування програмовим матеріалом передбачає, що школяр здатний відтворити більшу частину навчального матеріалу, при цьому допускає окремі неточності. Програмовий матеріал розуміє, потребує часткової допомоги вчителя при поясненні та відтворенні навчального матеріалу. Здатний до розв'язання завдань, виконання яких передбачає обов'язкове застосування відтворювальної діяльності, репродукції знань, умінь і навичок. Ставлення до навчання стає та позитивне. Потребує ситуативної допомоги та контролю зі сторони вчителя.

Середній рівень опанування програмовим матеріалом має школяр, який відтворює програмовий матеріал, розуміє його, може виділити його суттєві ознаки та пояснити його. Здатний до самостійного розв'язання завдань, виконання яких передбачає обов'язкове застосування відтворювальної діяльності, репродукції знань, умінь і навичок, а також завдань, що передбачають застосування засвоєних знань у різних видах практичних та частково-пошукових робіт. Демонструє виразно-позитивне й стає ставлення до навчального предмета.

Достатній рівень опанування програмовим матеріалом має школяр, який добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, здатний аналізувати й інформацію.

Дослідження проводилось із застосуванням методу «поперечних зрізів» із застосуванням програми педагогічного обстеження навчальних досягнень (В. Коваленко). В експериментальному дослідженні взяли участь учні 1 – 10 класів спеціальної школи, з них 96 дітей молодшого шкільного віку, 96 – середнього та 96 старшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями (експериментальна група, ЕГ). Ці школярі в 2021 – 2022 року навчалися дистанційно.

Для порівняльного аналізу було виділено контрольну групу (КГ) школярів. До складу контрольної групи увійшли учні 1 – 10 класів спеціальної школи, з них 96 дітей молодшого шкільного віку, 96 – середнього та 96 старшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Ці респонденти в 2020–2021 навчальному році здобували освіту в умовах традиційного, диференційованого навчання в умовах спеціальної школи. Перейдемо до аналізу отриманих результатів. За стартовим рівнем розвитку навчальних досягнень на початок навчального року ЕГ та КГ були гомогенними, на що вказує відсутність значущих розходжень між групами ( $t = 1,81$  складає  $p > 0,5$ ). Розглянемо результати дослідження рівня навчальних досягнень респондентів експериментальної групи (Таблиця 1).

Таблиця 1

**Рівень навчальних досягнень школярів з інтелектуальними порушеннями, які навчалися дистанційно**

| Клас<br>(кількість<br>респондентів) | Рівень навчальних досягнень школярів (у %) |             |          |           |
|-------------------------------------|--------------------------------------------|-------------|----------|-----------|
|                                     | початковий                                 | задовільний | середній | достатній |
| 1 – 4 (n=96)                        | 25                                         | 34,37       | 33,33    | 7,3       |
| 5 – 8 (n=96)                        | 21,88                                      | 33,33       | 34,38    | 10,41     |
| 9 – 10 (n=96)                       | 10,42                                      | 35,42       | 39,59    | 14,57     |

З наведеної таблиці видно, що більшість школярів з інтелектуальними порушеннями на всіх роках навчання мають задовільний та середній рівні навчальних досягнень. Початковий рівень навчальних досягнень виявлено у 25% молодших школярів, 21,88% дітей середнього шкільного та 10,42% старшого шкільного віку. Наведені вище дані вказують на підвищення рівня навчальних досягнень упродовж навчання в школі. Достатній рівень навчальних досягнень мають 7,3% респондентів молодшого шкільного, 10,41% середнього та 14,57% респондентів старшого шкільного віку. Якісний аналіз даних педагогічного обстеження вказує на те, що більшість школярів потребують підтримки та допомоги у зв'язку з недостатністю навичок

користування комп'ютером, слабкістю навчальної мотивації, недостатністю критичного мислення, низькою здатністю до пошуку інформації, недорозвиненою саморегуляцією.

Розглянемо результати дослідження рівня навчальних досягнень респондентів контрольної групи (Таблиця 2).

Таблиця 2

**Рівень навчальних досягнень школярів з інтелектуальними порушеннями, які навчалися за очною (традиційною) формою навчання**

| Клас<br>(кількість<br>респондентів) | Рівень навчальних досягнень школярів (у %) |             |          |           |
|-------------------------------------|--------------------------------------------|-------------|----------|-----------|
|                                     | початковий                                 | задовільний | середній | достатній |
| 1 – 4 (n=96)                        | 16,67                                      | 37,5        | 35,42    | 10,41     |
| 5 – 8 (n=96)                        | 14,58                                      | 33,33       | 36,46    | 15,63     |
| 9 – 10 (n=96)                       | 6,25                                       | 31,25       | 41,67    | 20,83     |

Представлені в Таблиці 2 дані вказують, що школярі з інтелектуальними порушеннями, які навчалися за традиційною формою навчання, переважно, мають задовільний і середній рівень навчальних досягнень. Початковий рівень навчальних досягнень виявлено у 16,67% молодших школярів, 14,58% дітей середнього та 6,25% старшого шкільного віку; достатній рівень мають 10,41% дітей молодшого шкільного, 15,63% – середнього і 20,83% старшого шкільного віку. Порівняння даних експериментальної та контрольної груп вказує, що школярі з інтелектуальними порушеннями, які навчалися на очною (традиційною) формою навчання мають більш високий рівень навчальних досягнень на всіх роках навчання порівняно зі школярами, які навчалися за дистанційною формою.

Отже, аналіз рівнів навчальних досягнень школярів з інтелектуальними порушеннями, які навчаються за традиційною та дистанційною формами навчання вказує на більш високі показники засвоєння програмового матеріалу школярами, що навчалися за традиційною формою. Отже, особливої значущості набуває дослідження проблеми підвищення ефективності засвоєння програмових знань, умінь, навичок і життєвої компетентності школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах дистанційного навчання.

**Список використаних джерел**

1. Владимирська Є.Ю. Науково-методичне забезпечення якості дистанційного навчання у технічному університеті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2006. 21 с.
2. Жук В.В. Як підготувати та провести індивідуальне корекційне заняття з дитиною з порушенням слуху дистанційно? Практичні поради. 2020. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Режим доступу : <http://ispukr.org.ua/?p=5702#.Xz1q-tQS9H0>
3. Коваленко В. Є., Колісник О. В. Організація дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах довготривалого карантину. *Молодий вчений*. 2020. № 4(2). С. 586-589.
4. Прохоренко Л., Орлов О. Діти з особливими потребами в умовах кризових викликів: навчання і супровід. Наукова доповідь на вебконференції «Учені НАПН України — українським учителям», 25 серпня 2021 р., м. Київ, Україна. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-11>
5. Чеботарьова, О. В. та ін. (2020). Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями. 2020. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/?p=5762#.Xz1pztQS9H0>